Lukášova dějeprava pro Teofila

Původ materiálu
Tomáš Trusina
Pořadí v lekci
30

Téma

Hospodin se rozpomíná, i když tomu lidé už nevěří. O to radostněji mohou děkovat „Pamatoval na svůj lid…“

Cíl

- Děti se budou podílet na rozpomínání a zpřítomňování „odeznělých“ činů Boží věrnosti.
- Děti poznají, že naděje se rodí díky novému oslovení, a osahají si její zdroje.
- Děti poznají, že má cenu sledovat každého vypravěče Ježíšova příběhu zvlášť.

Pro učitele

Biblický text: L 1,5–25.57–80

Výkladové poznámky

Lukáš píše „pro Teofila“ — Lukášův katechetický záměr (1,1–4) spočívá v tom, že postupně projde a předá Teofilovi, který již potkal základní vyznání církve, spolehlivé **vypravování**. Spolehlivost katecheze se pro Lukáše pojí s žánrem vyprávění. Tak učiní z „novopečeného křesťana“ zasvěceného souputníka.

Byli spravedliví a neměli dítě (v.6–7) — popisuje výchozí situaci Lukáš. Bezdětnost znamenala životní prohru a hluboce zde kontrastuje s výslovnou charakteristikou spravedlivého života — má to snad znamenat, že život Božích spravedlivých nemá budoucnost? Tato zápletka však velice dobře zapadá do rámce příběhu Boha a jeho lidu: Jestli někdo otevírá budoucnost k životu spravedlivých, je to Hospodin. Lukáš tu bezpochyby odkazuje na páteřní příběh Tóry a proroků, tedy bible prvotní církve: vždycky, když se v příběhu Božího lidu otevírá nová kapitola, začíná Bůh s bezdětnými, s těmi, kteří jsou v pohledu svých současníků „na odpis“.

Jméno Zachariáš znamená „Hospodin pamatuje“. To je jeho „role“, přestože on sám se smířil s tím, že na něj a Alžbětu (a možná na celý příběh Božího lidu) Hospodin nejspíš zapomněl.

Chrám — a vůbec Jeruzalém — hraje v Lukášově svědectví významnou roli. Příběh o Ježíšovi (nikoli Ježíšův), k němuž patří i otec Jana Křtitele, začíná a překvapivě se završí v Jeruzalémě (L 9,51; 24,33. 36.49.52n). Odtud se pak jako evangelium rozběhne do celého světa. (Sk 1,8)

Příběh spasitele Ježíše předává evangelista jako nové Hospodinovo jednání v příběhu Izraele. Proto Lukášovo líčení v 1. a 2. kapitole tolika rysy evokuje základní události spásy v dějinách lidu staré smlouvy.

Andělé ve zbožnosti pozdního židovství symbolizovali Boží zájem a blízkost — ve chvíli, kdy se Hospodin zdá příliš vyvýšený na to, aby se staral o běžné lidské záležitosti (viz např. příběh knihy Tobiáš). Gabriele zmiňuje Da 8,16, v pozdně židovském rozškatulkování andělů (z 2. a 1. stol př. n. l.) stál z andělů nejvýše. Jestliže byl poslán sám andělský „šéf“, naznačuje se, že na tomto dění má zájem samotný Bůh.

Poselství — rozhodující není andělova podoba, ale **funkce** — je poslán, aby **mluvil** (viz 1,19). Poselství tohoto nebeského kazatele zní jako zvěst překvapivá a o to víc radostná. Narození syna je ohlášeno jako důvod veliké radosti. (Srvn. Gn 21,6)

Jan znamená „Hospodin je milostiv“. Nové Boží činy jsou od začátku předznamenány právě tímto jménem.

Zachariášova němota — Gabrielovo poselství narazilo na Zachariášovu zažitou skepsi, „zarazilo se“ o ni, a on ho nemůže vyřídit dál. Teprve Janovo narození bude příležitostí k nové promluvě.

Toto mi učinil Pán, aby odňal moje pohanění — nad počatým životem Alžběta vyznává podobně jako kdysi Ráchel (Gn 30,23; srvn. Iz 54,4) — Bůh Izraele se mne zastal. Je-li odňato pohanění, víme, že jsme neuvěřili nesmyslu, nezasloužíme si výsměch, máme co čekat. Naše služba a svědectví Hospodinu mají v tomto světě, uprostřed „nevěřících“ smysl a budoucnost. Lid, od nějž bylo odňato pohanění, pak odpovídá vděčným dobrořečením **„Benedictus“** (L 1,68–75)

Zachariášova píseň (1,68–79) — ze země se ozývá první **dobrořečení za příchod spásy** (v. 71) ještě dřív, než se narodí Ježíš. Narození „předchůdce“ Jana prolamuje dny Boží „nečinnosti“. Děkovná píseň oslavuje: stará tradice, která začala s Abrahamem (v. 73), tradice vyvolení, zaslíbení, oslovení, nasměrování povolaných k budoucnosti, není odepsaná ani vyduchlá, ale nabrala novou sílu.

Lukáš tu vyrobil Teofilovi starozákonní dějepravu ve zkratce, aby dosvědčil — „Bůh Ježíšův“ je věrný svému dosavadnímu příběhu a překvapuje blízkostí a tvořivostí.

Úskalí

Věkový rozdíl mezi postavami dětí a hlavních aktérů. Děti neznají pocit prázdného života, nenaplněnosti v té intenzitě a míře jako lidé, kteří mají většinu života za sebou. Neprotíná se svět „starých“ a „mladých“. O to poutavěji musíme vyprávět (viz např. převyprávění Nico ter Lindena v **Králi na oslu**, str. 121).

Anděl Páně není ta přihlouplá filmová postavička. Přichází jako ten, kdo patří na Boží stranu — a Zachariáš na něj také tak reaguje: padla na něj bázeň (viz též Lk 2,8nn). Ani pro kněze Zachariáše není setkání s archandělem běžná praxe. Jeho strach, „bázeň před Hospodinem“ (např. Iz 6,1–5), je naléhavý prožitek Boží jinakosti. S tím souvisí i úzkost, „co mi tohle setkání přinese?“ Proto pokaždé Boží posel začíná svou řeč „Neboj se“ (viz též L 1,30 a 2,10).

Ohlášení Jana Křtitele a narození Ježíšovo jsou **texty tradičně spjaté s adventem a Vánocemi**. Dětem můžete bez rozpaků povědět, že když Lukáš svůj spis sepisoval, netušil, že „epizody“ z jeho „seriálu“ jednou nastrkají do různých částí církevního roku.

Budou-li se děti vyptávat, **jak je to možné, že se přestárlému manželskému páru může narodit potomek**, upozorněte, že Lukáš nevypráví příběh jako „náboženský bulvár“, ale jako svědectví, jak se Hospodin zastává svých svědků a odnímá jejich pohanění — totiž obecné přesvědčení, že už tu k ničemu nejsou. Abraham a Sára apod. nejsou jen pohádky, byť to tak mohlo Zachariášovi s Alžbětou připadat.

S tím souvisí úskalí individualistického čtení — Lukáš sice vypráví o jednotlivých členech jedné rodiny, ale v tomto dění jde o Boží jednání s celým lidem víry, ne pouze o řešení problémů jednotlivců. Tak jako Abraham je modelovou postavou pro celek Božího lidu, je jí i Zachariášova rodina (a bude jí i Marie).

Odkazy

Linden, Nico ter: *Král na oslu.* Benešov: Eman, 2011; str. 121

Pro děti

Předškoláci

(Rozdejte dětem tmavé šátky.) Víte proč je máme tmavé? Abychom vyjádřili, proč býváme *smutní* — co nás *trápí*.

Co nás může trápit? „…“ — nemoc někoho blízkého — hádání — křičení — nemáme kamarády — něco nás bolí — nedostali jsme, co jsme si přáli — rozbila se nám panenka, autíčko… (Nebagatelizujte konkrétnost, s níž děti odpovídají, jinak to neumějí.)

My *dospělí* to máme podobně, ale navíc nás trápí, že s tím leckdy nedokážeme nic udělat. A k tomu smutku se může přidat *smutek víry*, že Pán Bůh nás těm *našim smutkům nechal napospas*.

(Rozsviťte svíčku a položte ji doprostřed kruhu z šátků.)

Koukejte, do *našich temnot* přichází *světlo*.

A takhle přišlo světlo do temnot starého Zachariáše a Alžběty.

Temné trápení Zachariáše a Alžběty

Zachariáš a Alžběta byli hodní staří manželé. Věřili opravdu v Pána Boha. Byli mu věrní, a přitom byli milí ke každému, koho potkali. Navíc Zachariáš sloužil jako kněz v jeruzalémském chrámu. A přece v jejich životě zůstávalo temné trápení: neměli děti. Kdykoli na to pomysleli, zabolelo je to: Celý ten náš dobrý život možná nemá cenu. Bůh na nás nejspíš zapomněl…

(Víte, co přitom znamená jméno Zachariáš? Bůh si vzpomněl! O to větší bývalo jeho trápení. Na nás Bůh zapomněl!)

Zachariáš byl vylosován

Na Zachariáše jednou za čas vyšla týdenní služba v chrámu. Pomáhal upravovat oltář, pronášel modlitby a vykonával další obřady, které se dělaly v chrámu. A jednou se stalo, že na něj vyšel zvláštní úkol: zvláštní proto, že se v něm nestřídali kněží pravidelně — ale že k němu byli vylosováni. Tentokrát padl los na Zachariáše! Půjde až dovnitř do chrámu do svatyně — a tam zapálí vonnou tyčinku jako znamení modlitby k Bohu.

Setkání ve svatyni

Shromáždění lidé se venku modlili a Zachariáš vešel dovnitř. Najednou kouká: Já tu v té potemnělé svatyni nejsem sám! Kdosi se tam objevil, a Zachariášovi hned bylo jasné, toho posílá Bůh. Když někoho posílá Bůh, důležité je, co říká. Jaké nese poselství.

Posel Zachariášovi povídá: Neboj se! Nenesu žádnou smutnou novinu — naopak! Bůh si na vás s Alžbětou vzpomněl! Nezapomněl na Vaše trápení. Nenechal vás vašemu potemnělému naříkání a smutnění. Čeká vás velká změna! Alžběta porodí syna. A bude Vám do zpěvu!

V Zachariášovi jak kdyby někdo rozsvítil v potemnělém srdci svíci. A posel pokračoval: Ten váš syn, to nebude jen tak někdo! To bude přímo svědek o Božím zachránci, o mesiáši! Pojmenujete ho Jan, tedy Bůh je milostiv. Ono se ještě se ukáže, co ta Boží milost všechno dokáže!

(V této chvíli můžete začít odkládat šátky pryč — ale během dalšího vyprávění jich zase pár vraťte.)

Pohltí temnota světlo?

Jenže Zachariášovi se mezitím do srdce vrátil ten potemnělý smutek. Vůbec se mu to poselství nezdálo. Začal vrtět hlavou: Nevím, nevím, to je nějaký divný, Alžběta je stará, já ještě starší…

Posel mu odpověděl: Nevěříš? Dobře, když na to nic kloudného neumíš říct, budeš mlčet! Nepromluvíš slovo, dokud se vám syn nenarodí a nedostane jméno!

A Zachariáš od té chvíle ze sebe už nevypravil ani slovo. Vyšel z chrámu, a nemohl nic říct. Lidé se zmateně rozcházeli.

Ale Alžběta za čas zjistila, že čeká děťátko. A říkala si něco jiného než Zachariáš: Tak Pán Bůh se nás zastal! Naše smutné temnoty jsou pryč! A bylo jí, jako by v bříšku nosila Boží světlo.

(Pár šátků–smutků odložit. Popř. můžete s dětmi skončit už tady.)

Jan

Za devět měsíců se Zachariášovi a Alžbětě skutečně narodil chlapec. Radost z toho měla Alžběta i všichni přátelé, sousedé, příbuzní, kteří je měli rádi. Osmého dne po narození se všichni sešli na slavnosti, aby Bohu za to slavné narození poděkovali.

V ten den se také dávalo nově narozenému děťátku jméno. Všichni čekali, že se bude jmenovat po tatínkovi Zachariáš. Ale Alžběta všechny překvapila: Bude se jmenovat Jan!

Nikomu se to nezdálo: vždyť takhle se nikdo ve vaší rodině nejmenuje! Proč mu nedáš jméno po tatínkovi, strýčkovi, dědečkovi či pradědečkovi? Že, Zachariáši?

Ale Zachariáš taky pořád vrtí hlavou, že Zachariáš ne. A pak to napsal na kamennou tabulku: Bude se jmenovat Jan!

A tehdy když se andělovo poselství do písmene splnilo — když se syn narodil a dostal jméno — tehdy mohl Zachariáš opět otevřít ústa. A víte, co od něj bylo slyšet nejdřív ze všeho? Písničku.

Děkoval za podivuhodnou Boží věrnost. Že smutky a úzkosti jsou pryč, že si na ně Hospodin vzpomněl — a že to největší překvapení teprve přijde.

(Můžete si sednout kolem šátků — nechat hořet svíci — a spolu s dětmi zbývající „smutky“ odstranit.)

Mladší školní věk, popř. smíšená skupina

Rozpomínací píseň

Zazpívejte s dětmi jednoduchou píseň, do které jde zařazovat další jména. Např. na melodii *Zachovej nám víru dobrou* (SV 389) můžete zpívat refrén „Předejte nám starou víru“ a ve sloce zpívat „Byla dobrá pro…“ a postupně přidávat jména aktérů starozákonních příběhů, na něž si děti vzpomenou, nebo která si předem připravíte. Zejména byste měli připomenout bezdětné páry — Abrahama a Sáru nebo např Elkánu a Chanu.

Představení Lukáše a Teofila

Nyní představte Lukáše a Teofila. Teofil může přijít např. s otázkou: Proč nestačí jen pár „slov o Ježíši“, nějaký církevní slogan jako „Ježíš je super!“ nebo něco podobného? Lukáš na to může odpovídat — jak tě tak poslouchám, tak budu muset začít ještě víc zeširoka — a připomenout, do jakého příběhu patří příběh Ježíšův.

(Můžete popř. zazpívat další sloky — „Byla dobrá pro Lukáše“, „byla dobrá pro Teofila“.)

Příběh o Zachariášovi a Alžbětě

Můžete vyprávět podle příběhu pro předškolní, ale lépe se bude hodit vyprávět podle knihy Král na oslu, Narození Jana Křtitele (str. 121–124). Toto vyprávění zpřítomňuje několik důležitých starozákonních souvislostí, které Lukášovi při sepisování příběhu „běží hlavou“.

Rozpomínací píseň doplněná

Nakonec přidejte Lukáše, Teofila, Zachariáše, Alžbětu, a jako poslední sloku „bude dobrá taky pro mne“.

Pomůcky: Postavička píšícího Lukáše (kopie flanelografu aj., kterou si děti mohou samy vybarvit) — jednotlivé postavy můžete připomenout např. pomocí postaviček z Flanelografu I. a II; knížka *Král na oslu*, str. 121–124; převyprávění viz starší katechetická přípravka z cyklu

Pozvání na cestu, pracovní list najdete pod textem úlohy.

Starší školní děti

Vyrábíme pro Teofila starozákonní dějepravu

Uvedení do tématu

Teofil byl nedávno pokřtěn. Nechodil do náboženství ani do nedělky tak jako vy. Když slyšel ve shromáždění „Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův“, nic mu to neříkalo.

Přitom právě pro něj sepisuje evangelista Lukáš svůj příběh o Ježíši. A když přemýšlel, jak začít, došlo mu, že musí Teofilovi vyrobit na úvod takovou starozákonní dějepravu. Ukázat Ježíše jako toho, s kým začíná další kapitola v dlouhém příběhu Božího lidu.

Představte si třeba své kamarády, kteří toho o Bibli moc nevědí. Co byste do takové dějepravy zařadili vy?

Vzpomenete si na postavy a místa, která jsou pro vyprávění Mojžíšových knih a proroků důležitá? Které postavy byste vybrali?

Samostatná práce

Nechte děti, ať nejlépe ve skupinkách po dvou či po třech listují Biblí a vybírají. Na tuto práci dle potřeby vyčleňte 5–10 minut. Nejde o žádný znalostní test, ale o sbírku nápadů.

Potom ať své postavy představí a řeknou, čím jsou podle nich důležité. Jména postav můžete psát na flipchart, tabuli — tak, aby je měli všichni před očima. Důležité bude, aby děti řekly, čím jsou pro ně jednotlivé postavy důležité.

Koho vybral Lukáš?

Přečtěte si evangelijní vyprávění L 1,5–25. Můžete text nakopírovat předem — a děti ať v něm zatrhnou, které postavy jim někoho ze SZ připomněly.

Koho Lukáš do své dějepravy zařadil?

Na které postavy naráží Zachariášův chvalozpěv? (L 1,57 a dále.)

Co tím chtěl připomenout Teofilovi, co tím připomíná nám?

Jak na poselství o narození Jana reaguje Zachariáš, jak Alžběta? Vzpomenete si, jak na poselství o narození Izáka reagoval Abraham a jak Sára?

Pomůcky: Biblický text (zkopírujte z biblenet.cz); flipchart, papíry, fixy.

Přesah

- Kdo je dneska poslem překvapivě dobrých zpráv? (Můžete popř. nachystat fotografie různých „hlasatelů“ — novinářů, redaktorů, rodičů, doktorů, učitelů, faráře… — ať je děti okomentují.)
- Co znamená vaše jméno? Chtěli byste se jmenovat jinak? Víte, kdo o něm rozhodl a proč? Jen se to rodičům líbilo, nebo tím chtěli i něco vyjádřit?
- Už vám něco „vyrazilo dech“? Už jste někdy „oněměli“ úžasem? V jakých situacích to lidé říkají?
- Zkuste si aspoň trochu víc představit, jak bylo po dlouhé roky Zachariášovi a Alžbětě. Co jim táhlo hlavou, jaké myšlenky? (Jsme zbyteční — Bůh na nás zapomněl — život je na nic — na ničem nezáleží — nezbyla žádná radost — k čemu mi ta víra vlastně je?) K čemu byste jejich život přirovnali? (Můžete si připravit obrázky, na nichž bude např. zelená louka — vyprahlá louka — krásná příroda — rozvrácená krajina — veselí lidé na slavnosti — stres velkoměsta — opakující se práce u pásu — malíř u plátna…) A jak jim asi bylo, když se dozvěděli, že se dočkají syna?
- Hra na němého Zachariáše: Zástupce jednoho družstva musí svému družstvu rychle, ale hlavně spolehlivě vyřídit zprávu (příkaz, otázku) od druhého družstva. Posel smí hrát pantomimu nebo napsat omezené množství slov.

Liturgie

Biblický text k zapamatování

Pochválen buď Hospodin, Bůh Izraele, protože navštívil a vykoupil svůj lid. Slitoval se nad našimi otci a rozpomenul se na svou svatou smlouvu. (L 1,68.72)

Rituál

Pro lukášovské příběhy se bude hodit zpracování refrénu písně *Má duše Boha velebí*. Můžete ho buď recitovat nebo zpívat.

Solo: Má duše Boha velebí

Všichni: chválu vzdává

Solo: Pánem je nejen na nebi

Všichni: Buď mu sláva!

Okénko do bohoslužeb

Tentokrát navrhujeme okénko opravdu jen „pootevřít“:

Dnes nám poprvé bude vyprávět evangelista Lukáš. Jsme zvědaví, čím začne. Bude to podobné jako u Marka, nebo úplně jinak?

Anebo můžete v zestručněné podobě užít uvedení do tématu pro starší školní věk.

Modlitba

Děkujeme, že nezapomínáš na své věrné služebníky, Pane. Děkujeme za překvapení, která i nám chystáš. Děkujeme za zástup svědků — a za to, že jsme do něj pozváni také my. Amen.

Odkaz na pracovní list
2 Narození Jana Křtitele
Kam dále
Nečil, David: Narození Jana Křtitele. (katechetická přípravka z cyklu Pozvání n…
Odkaz na píseň
Zachovej nám víru dobrou (SV389)
Otevřete brány hradeb kamenných
Aj, čas vzácný přišel, v němž Pán slávy vyšel
Nám pomoz, Pane milý (EZ631)
Radujte se, bratři, neboť blízko je Pán
Cílová skupina
Předškolní
Mladší školní
Starší školní
Katechetické cykly
Dál přece nejdeme sami III (S Markem + S Matoušem a Lukášem)
Biblický odkaz (kat)
Lukáš 1,5–25
Lukáš 1,57–80